

Bringing our Cultures Home:
FESTSCHRIFT FOR
BADE AJAYI AT 70

Ahmad Shehu Abdussalam (Editor-in-Chief)

Lere Adeyemi

Hezekiah Olufemi Adeosun

Bolanle Elizabeth Arokoyo

© Department of Linguistics and Nigerian Languages, University of Ilorin, Ilorin,
Kwara State, Nigeria 2014

ISBN: 978-978-937-825-8

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publishers.

Printed and bound by
Chridamel Publishing House
No 3, Otunola Adebayo Street
Off Taiwo Road, Ilorin, Kwara State

Bringing our Cultures Home: FESTSCHRIFT FOR BADE AJAYI AT 70

Àgbéyèwò ètè ìṣewékú nínú ìwé <i>Orin Ode Fún Àseye</i> Okewande, Oluwole Tewogboye.....	99
Àtubòtán Aáwò Àti Okùnfà Rẹ̀ Láwújọ: Ẹ̀ṣe Àmúlò Àwọn Ewì Àpilẹ̀kọ Yorùbá Àjùwọ̀n-Adéníran, Jùmòkẹ.....	114
Yorùbá Proverbs and Morality (<i>Ìwà Omolúàbì</i>): The Past, Present and the Future Ogunlola, Layo.....	124
Socio-Cultural Context of Julie Okoh's <i>Edewede</i> Ojedian, Oludolapo	139
Fífí Tíńrì Sòsìólójì Lítírésọ Ẹ̀e Àtupalẹ̀ Oríkì Aláàfin Ọ̀ba Lámídì Adéyemí Kẹ̀ta Adeyemi, Roheemat Olabimpe.....	151
<i>Oriki</i> (Praise-Singing) Practice in Yoruba Culture Ikhibe, Solomon O. and Bisiriyu, Mojisola	162
A Textual Analysis of Some Selected Asabioje Afenapa's <i>Oriki</i> Performance Ikhibe, Solomon O. and Bisiriyu, Mojisola	174
Yoruba Names as a Reflection of People's Cultural Heritage Yusuf Noah, Olatunji Abdulganiy and Issa, Moshood	186
Functions of Proverbs in Contemporary Yorùbá Society Atóyèbí, J. Adébáre	197
Section B	
Linguistics and the Linguists in the 21 st Century FAKUADE, Gbenga	207
Anti-Theft Philosophy in Selected Yoruba Proverbs Friday-Otun, Joseph Omoniyi.....	216
Proverb and Conflict Management: A Socio-Semiotic Approach Moshood, Zakariyah.....	227
Like Soil Like Plant: Understanding the Milieu of French Language Learning in Nigeria Ajiboye, Tunde.....	236

ÀGBÉYÈWÒ ÈTE ÌŞEWÉKÚ NÍNÚ ÌWÉ ORIN ODE FÚN ÀŞEYE.

ÒKÉWÁNDÉ Olúwolé Tẹwógboyè
Department of Linguistics and Nigerian Languages
University of Ilorin, Ilorin.

Àşamò

Ìpènjá ñlá ni fónímò ìşowólò-èdè láti lẹ şàpẹjúwe àwòmò, iyapa èdè inú afọ kan; èyí tí yóò jẹ atọka ajúwe pàtàkì fún àwòmò àti idámò irú afọ bẹẹ. Iyapa yìí lẹ wáyé lónà méjì ọ̀tọ̀tọ̀: irú ẹnì tí aşafọ í şe àti ipò tàbí àyè tí aşafọ bá ara rẹ. Àmúlò ìşewéku yóò ràn wá lówó láti lẹ şe àpẹjúwe àwọn àbùbá àwòmò ìşowólò-èdè inú ijálá. Ìwé Orin Ode fún Àşeye tí Adébóyè Babalọ́lá kọ ni a şàmúlò fún itúpalẹ. Èròngbà ìşẹ iwádú yìí kò sàì dale àìsì àmúlò tíórì kan pátó, pàápàà èyí tó jẹ tíórì ìşowólò-èdè láti şàgbékalẹ ìşàpẹjúwe afọ ijálá. Ilànà òdiwòn ìşewéku, èyí tó jẹ ọkan lára ilànà kan pàtàkì tó gbé afọ ró ni a şàmúlò pẹ́lú àgbéyèwò àwọn ilànà márùn ún lábé òdiwòn yìí: idógba-òrò, ifirópò àti ipaje, itọkasí, àlòpò àti ìşewéku ajemáàtò. A şe àmúlò àwọn àşàyàn àpẹrẹ láti inú afọ láti şàlàyé ijẹyọ àwọn ilànà ìşowólò-èdè tí a gbé yèwò. Ó hàn gbangba pé, àwọn ilànà ìşewéku tí a gbé yèwò wònyí jẹ pàtàkì fún ipegedé ijálá. Lónà mìíràn, a rí ìşàpẹjúwe àwọn asunjálá bí elédàà àti alátinúdà ọ̀rò àti ewà èdè.

Kókó ọ̀rò: ìşowólò-èdè, ijálá, asunjálá, ìşewéku ajemáàtò

Ìfààrà

Ijálá jẹ ewì alohùn tó şo mò aşafọ ajemò Ògún. Işẹ Babalọ́lá (1966) ló şíşọ lójú eégún pàtàkì ijálá láwùjọ Yorùbá. Nínú ìşẹ yìí ló ti tànmólẹ sí ohun tó şókùnkùn sí tawo-tògbèrì nípa ijálá pẹ́lú àgbéyèwò àkoónú àti irísí tí ijálá máa n ní, ni a fi mò iwúlò, adùn iyàtò ohùn, ètò àti ipa ijálá láwùjọ Yorùbá. Ajádí (1997) şàgbéyèwò ewì 'ibà Olódùmarè' tí Ògúndàré Fọ́yánmu fi ijálá ké. Ó jẹ ká mò pé, ijálá máa n şàfihàn Ògún pẹ́lú àşà, itàn, èrò báyéşerí, àti iwòye Yorùbá nípa ayé. Ó fihàn pé, ewà ajemò-èdà-èdè àti ewà -èdè-aláwòmò-lítirẹşọ kún inú afọ nàà fófọ.

Olájubù (1981, o.i. 80) ti şaájú wòye pé, bakan nàà ni àkoónú gbogbo ewì alohùn Yorùbá, ohùn àti ọ̀nà ìşafọ ló yàtò. Lóníí, idàgbàsókè ti dé bá ewì alohùn, ó sì ti sùn kúrò níbi ojú tí a fi n wò ó látijọ. Àkoónú púpọ ewì alohùn kò jẹ irú kan nàà mò. Bí àpẹrẹ, ewì ijálá tí Ògúndàré Fọ́yánmu sun nípa "omọ", àkoónú rẹ, ihun rẹ àti igbékalẹ rẹ yàtò gédégbé sí àkoónú ewì alohùn Yorùbá lápapọ. Bẹẹ gégé sì ni ewì ijálá Àlàbí Ògúndépò, 'kòrú omọ Ọ̀pálábà' àti "èwe Ìwòyí". 'Ìkilò' ni pàtàkì àkoónú ewì wònyíí dálé. Ó hàn gbangba, -gbàngbà pé, àrà tó bá wu asunjálá ló le fi ijálá dá: Ìpolówó-ojà, Ìpolongo ibò, Ìkilò àti bẹẹ bẹẹ lọ. Lóníí, a kò lẹ fi gbogbo ẹnù şo pé bakan nàà ni àkoónú àwọn ewì alohùn Yorùbá jẹ mò, Bí àpẹrẹ, àkoónú ewì ìrẹmọlẹkún kì í şàmúlò àkoónú tí a mò mò ewì alohùn Yorùbá, bẹẹ ewì alohùn pàtàkì ni ewì Ìrẹmọ jákè-jádò ilẹ Yorùbá, Ọ̀lábímtán (1988, o.i. 48-49).

Finnegan (1977) ní, ipegedé ewì alohùn dá lórí ijáfáfá aṣafò, Afò ni yòò júwe iṣowò tí yòò yàn. Kò sí àní-àní pé, jìjọ ni yòò jọ, Òṣupá ò lè dàbí Òòrùn. Bí ijọra ẹ̀ wà láààrin àwọn ẹ̀yà ewì alohùn tó, iyàtò iṣowò wà láààrin wọn. Ọkọ̀fọkan ewì alohùn Yorùbá ló ní àwòmọ-èdè tirẹ̀ lẹ̀tẹ̀, Finnegan (1977) ní

...and even though the content of various types may often be interchangeable, a master in one genre will not feel competent to perform a different type; he may know the words but cannot manage the necessary subtle ties of tone and style and required type of voice production ... (p.7)

Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé a lè ẹ̀ pàṣipààrò
àkoónú nígbà miiran ó lè mọ̀ rọ̀ ọ̀gá nídíí
ẹ̀yà afọ̀ kan lẹ̀rùn láti ẹ̀rẹ̀
nídíí afọ̀ miiran. Ó lè mọ̀ àwọn
ọ̀rọ̀, ẹ̀gbẹ̀n yòò nira láti ẹ̀múlò
ilànà ohùn àti iṣowò tó tònà fún
ipèsè ohùn ewì bẹ̀ẹ̀...

Babalọ́lá (1982, o.i. 631 - 676) ẹ̀gbéyẹ̀wò ilò iwọ̀hùn nípele-ń-pele: ikíni lóhùn ẹ̀nu, ilò àfiwé (tààrà àti ẹ̀lẹ̀lẹ̀), ilò àwòrán-inú, àfidípò, àwítúnwí àti idógba ohùn pẹ̀lú ọ̀rọ̀ inú ijálá, Eyeẹ̀yọ̀ ni àwọn ẹ̀gbéyẹ̀wò yíi wáyé láigùn lè tíọ̀rì kan pátó. Àwòmọ̀ asúnjálá niṣẹ̀ Àjùwọ̀n (1981b, o.i. 196 -208) dá lẹ̀ lórí, nígbà tí Ọlájúbù (1981, o.i. 71-85) ẹ̀sẹ̀ lórí kíkọ̀jọ̀ àti ẹ̀rẹ̀ aṣafò ijálá. Ajíbádé (2012, o.i. 30 - 62) ẹ̀múlò ewì ijálá àti ilò ọ̀rọ̀ pẹ̀lú ẹ̀gbálogbábò pé, àwọn aṣafò ní oríṣíṣí ẹ̀tẹ̀ iṣowò-lo-èdè onírúurú láti mú kí ẹ̀rẹ̀ wọn yéni yékéyéké. Àmúlò iṣewẹ̀kú àwòmọ̀jaálá nípa idógba, ifirípò àti ipajẹ̀, àlòpò, ajẹ̀máàtò àti itọ́kasí niṣẹ̀ yíi ẹ̀múlò láti ẹ̀gbékalẹ̀ iṣewẹ̀kú àwòmọ̀jaálá tó pegedé.

Ijálá Bí Ẹ̀yà Ewì Alohùn Yorùbá

Babalọ́lá (1981, o.i.1) ní ijálá jẹ̀ ewì alohùn tó ẹ̀ mọ̀ aṣafò ajẹ̀mọ̀ Ọ̀gún. Ó pín ijálá sí méjì: Àwọn ológùn-ún, yálá ọ̀kúnrin tàbí obìnrin tó ní ẹ̀gbẹ̀ àti àwọn akọ̀ṣẹ̀mọ̀ṣẹ̀ aṣúnjálá. Ẹ̀sẹ̀rì kéjì yíi máa ní wáyé níbi ayẹ̀yẹ̀ ikómọ̀jádẹ̀, iṣílẹ̀, ẹ̀gbàyọ̀nda lẹ̀nu ẹ̀kọ̀ṣẹ̀ àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lẹ̀. Ẹ̀sẹ̀rì yíi ní 'aré/eré ọ̀dẹ̀'. Àwọn akọ̀pa ẹ̀sẹ̀rì afọ̀ yíi ní a mọ̀ sí 'alaré ọ̀dẹ̀'. Ẹ̀sẹ̀rì yíi ní iṣẹ̀ yíi yòò fí ẹ̀sàtẹ̀gùn ẹ̀sàpẹ̀júwe afọ̀ ijálá bí ẹ̀yà ewì alohùn káriayé Yorùbá. Ẹ̀sẹ̀rì afọ̀ ijálá miiran lẹ̀yí tó ní wáyé níbi isínkú ọ̀kan lára ẹ̀gbẹ̀ ọ̀dẹ̀ ní a mọ̀ sí 'lẹ̀mọ̀jẹ̀ eré ẹ̀sípà ọ̀dẹ̀'. Ẹ̀yí jẹ̀ orò fún ọ̀dẹ̀ tó papòdà kúrò lẹ̀gbẹ̀ ọ̀dẹ̀ ayé sí ẹ̀gbẹ̀ ọ̀dẹ̀ ọ̀run. 'Ewì ẹ̀sípòpadà' ní ẹ̀sẹ̀rì afọ̀ ijálá yíi. Ẹ̀sẹ̀rì afọ̀ yíi niṣẹ̀ Àjùwọ̀n (1981a) dá lẹ̀ lórí.

Ewì àwùjọ̀, ewì ajogunbá iran Yorùbá ní ijálá jẹ̀. Gbogbo èròjà inú rẹ̀; ọ̀rọ̀, dúkiá, àti ogún àwùjọ̀ ní. Ohun tó ran isàn náà lo ran ẹ̀gbín. Bí ó ti kan ijálá ló kan àwọn

Àgbéyèwò ètè ìṣewékú nínú ìwé *Orin Ọḍẹ Fún Àṣeyẹ*

ẹyà ewì, alohùn Yorùbá yòókù. Èyí tùmọ̀ sí pé, fífi ewì alohùn sọrí ẹnìkan kò ní í ẹ̀ pẹ̀lú ìṣẹ́dà ewì bẹ̀ẹ̀, bí kí í ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ewì bẹ̀ẹ̀. Ìwòye yìí ni Matterson àti Jones (2000) rí tí wọn fí ní.

In an oral culture the
performance functioned as a statement
of community more than a
statement to the community ... (p. 93)

Nínú àwùjọ aláṣà ajẹmóhùn,
eré ẹnu wọn a máa jẹ ti àwùjọ,
ju ọrò lásán sí àwùjọ wọn...

A ẹ̀kíyèsí pé iyípadà nípa àkọ́ṣẹ̀ lo sọ púpọ̀ ewì alohùn di ifiperí aláḍààni bí ònḱòwé. Èdè, ihun, ohùn, àtawon ọ̀gòrò ọ̀lọkan-ò-jòkan àwọn ohun tó fún ewì alohùn ní ẹ̀wù àti ẹ̀wà tó fí dún tó sì fí dún ún gbọ̀, dúkiá àti ogún àwùjọ ní, nítorí náà, agbẹ̀nunsọ àwùjọ ní awon onkòwé ewì alohùn jẹ. Ọlájú nípa àti sọ àwọn ewì alohùn di kíkoṣẹ̀ ló sọ àwọn ewì alohùn di ọ̀lọdani, Matterson àti Jones (2000:94).

Afọ ewì alohùn onílàà itàn ni *Orin Ọḍẹ Fún Àṣeyẹ* jẹ. Tímọ̀-tímọ̀ sì ni Orin ẹ̀ mọ ewì alohùn Yorùbá. Kò sí ilàà ewì alohùn tí kò bá orin tan. Ilàà yìí ni *Orin Ọḍẹ Fún Àṣeyẹ* tẹ̀ lẹ̀. Bí èrò Gioia àti Kennedy (2007) pé, nígbà kan rí, kò sí iyàtò láààrin orin àti ewì. Bí omi àti aró ní wọn, wọn kò ẹ̀ yà. Wọn ní

Poetry and song were originally
one art, and even today the
two forms remain closely related ... (p. 150)

Ìṣẹ́ ọ̀nà kan náà ní ewì àti
orin tẹ̀lẹ̀, tó sì fí di òní típẹ̀
típẹ̀ ní ìrísí wọn tan.

Lédè m̀lìrán Matterson àti Jones (2002:3) ní 'Poetry begins to atrophy when it gets too far from music'. 'Bí ewì bá jìnnà sí orin, yóò bẹ̀rẹ̀ sí sọ ìwúlò rẹ̀ nù'. Ọkan lára ewì ìsàré ní ìjálá jẹ. Ó má a ní mú ìwọ̀hùn dànù, èyí tó mú kí àgbéjádé ohùn mú ìjálá sún mọ orin típẹ̀-típẹ̀. Imú ní a ní rán sun ìjálá, Ọlájubù (1981).

Ìṣewékú bí ilàà tíọ̀rì Ìṣowólò -èdè

Ìṣewékú jẹ ọkan lára àwọn òdiwọ̀n tó gbé afọ̀ ró. Ó jẹ ibáṣepọ̀ láààrin ikójoṣọ̀, ìṣopọ̀ àti itayọ̀ (Awóyalé, 1989). Èyí ní bí àwọn èròjà inú lítírẹ̀ṣọ̀ ẹ̀ ẹ̀ rẹ́gí àti bí wọn ẹ̀ wà ní ibámu sí. Ọkan -ò-jòkan ọ̀nà ní a lẹ̀ gbà wo afọ̀ pẹ̀lú òdiwọ̀n yìí. Lójú Jakobson (1960:358), ìṣewékú inú ìṣẹ́ lítírẹ̀ṣọ̀ bẹ̀rẹ̀ láti orí yíyàn tí tí dé ìjànpọ̀. Ó ní.

The poetic functions projects
the principle of equivalence
from the axis of selection in to
the axis of combination

Àfojúdá ilàna işe ewì bèrè
látì orí yíyàn tó fi dé ijànpò.

İşewékú ló má a n fi ìtèsíwájú láààrin ìpín-afò kan àti ikeji múlẹ, Robert- Alain àti Dressler (1981). Lawal (1997:45) rí işewékú bí àjòşepò tó wà láààrin èrò ònkpówé àti ilò-èdè tó lò látì gbé èrò rẹ síta. Oríşìlì ìpele lèyí sì ti lè wáyé.

İşewékú ló n fún afò ní itumò. Lójú Alan àti Fabb (1990), işewékú ni

The central element which
gives structure to discourse is
that they have coherence.
Some connectedness at the
level ideas of social action
which hold the discourse
together ... (p. 136)

Ohun pàtàkì tó fún afò
ní ihun ni İŞEWÉKÚ.
Àwọn àşomó nípele ilàna
àwùjò tó mú afò wà papò...

Ohun tó n şe atónà aşùnjálá ni ipò tó bá ara rẹ (kí ló fi ijálá şe?) àti irú ẹnì tó jẹ (Ta ni aşùnjálá í şe?). Ohun pàtàkì méjì yí ni yòò sọ àmúlò èdè aşùnjálá. İwòye yí ni Alan àti Fabb (1990) wò pé:

We can distinguish two principal
types of language variation:
variation according to who you are
and variation according to situation
you find yourself in ... (p. 196)

A lè fiyàtò iyapa èdè hàn lónà
méjì ọtọtọtọ: iyapa nípasẹ ẹnì tí o
jẹ àti iyapa nípasẹ ipò tí o
bára rẹ ...

Àgbéyèwò ètè ìṣewékú nínú ìwé *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*

Ọnà ìṣewékú márùn ún ni ìṣẹ̀ yìi ṣàmúlò nínú *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*. Ìṣewékú idógba, ìfírópò àti ipajẹ, àlòpò, ajẹmáàtò àti ìṣewékú itókasi.

Ìṣewékú Nípa Idógba-òrò.

Bámgbósé (1982:90) ló kókó ṣàpẹ̀júwe àbùdá ìṣewékú yìi. 'Ìfiwéra - ọ̀rò' ló pè é, kí ó tó rí i bí idógba-òrò nígbà tó yá. Èyí máa ń wáyé nígbà tí ọ̀rò méjì tàbí jù bẹ̀ẹ̀ lọ bá wáyé nípa ijọra tàbí ní ipele àjọṣepọ̀ mǐràn. Irú ihà ikọ́sira ọ̀rò bẹ̀ẹ̀ lẹ̀ jẹ̀ tojú-tòdì, iró, ihun àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Kí í ṣe àwọn ọ̀rò ààrọ̀ bíi àrùn/àisàn, omi/ẹ̀jẹ̀ nikan ni a lè wò papọ̀ lábẹ̀ idógba-òrò, ṣùgbọ̀n ọ̀rò tojú-tòdì bíi Ọkúnrin/Obínrin. Nígbà mǐràn idógba ọ̀rò lè wáyé lábẹ̀ ijẹ́yọ ọ̀wọ̀ kan náà. Bí àpẹ̀rẹ̀ búréèkì sí ọ̀kọ̀ tàbí tábíì lábẹ̀ ìṣẹ̀ gbẹ̀nàgbẹ̀nà. Lójú Lyons (1977:148).

We can therefore extend the basis of lexical relationship that features as a cohesive force and say that there is cohesion between any pair of lexical items that stand to each other in some recognizable lexico-semantic (word-meaning) relation.

A lè fẹ̀ ipilẹ̀ ibáṣepọ̀ ìṣewékú lójú láti sọ pé ìṣewékú wà láààrin ọ̀rò méjì tí wọ̀n wà ní ìfẹ̀gbẹ̀kẹ̀gbẹ̀ ara wọ̀n, tó ní í ṣe pẹ̀lú ibátan itumọ̀-ọ̀rò.

Nínú ijálá *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*, fikanrànkan niye igbà ijẹ́yọ idógba-òrò nínú afọ̀ náà. Ọnà mọ̀kàndínígbà (199) ni a ti lè rí ijẹ́yọ rẹ̀ nínú afọ̀ náà.

Ifá fọre

Àgunlá.

Ọrúnmìlà fọre

Àguntètẹ.

Bí Èlédàá-ẹ̀ni bá fọre àbùṣebùṣe.

Ijẹ́yọ idógba-òrò wáyé láààrin 'Ifá', 'Ọrúnmìlà' àti 'Èlédàá-ẹ̀ni', bẹ̀ẹ̀ sì ni ó jẹ́yọ láààrin 'Àgunlá' àti 'Àguntètẹ' pẹ̀lú. Àjọṣepọ̀ ifidógba Ifá, Ọrúnmìlà àti Èlédàá-ẹ̀ni ni pé, Ifá/Ọrúnmìlà jẹ̀ Ọ̀rìṣà afínimọ̀nà atọ̀nisọ̀nà, afọ̀nàhanni. Ọ̀rì ẹ̀ni sì làwúre ẹ̀ni. Ohun tí 'orí' yàn ni Ifá/Ọrúnmìlà yóò ṣisẹ̀ lẹ̀ lórí. Ibi ijẹ́yọ ìṣewékú afọ̀ yìi ni níbi àṣẹ̀ ìgbéyàwó. Nínú èrò àti ìgbàgbọ̀ Yorùbá, 'orí' ló máa ń sin wúndiá lọ ilẹ̀ ọ̀kọ̀. Yorùbá á ní 'mórí lọ má mẹ̀wà lọ'. 'Orí rẹ̀ yóò sin ọ̀ lọ'. Ìgúnlẹ̀ afọ̀ yìi ni 'kí orí ẹ̀ni ń fọ rere'. Asúnjálá ní

“Aláwùràbí, jẹ́ kí Èlédàá àwà k’ó fọ̀rẹ̀”. Orí inú yìí ni Yorùbá gbàgbò bí èlédàá-ẹ̀ni. A tún lè tọ̀ka sí ìdógba-òrọ̀ tojú-tòdì nínú afọ̀ yìí.

Şigidi ọwọ̀ ọ̀tún, dide o l’ógun lọ,
tòsì, dide o l’ ógun lọ
tààrin, dide o l’ógun lọ.
Èkíní òde, èkejì òde,
Èkẹ̀ta òde, nwọn lógun lọ
Bí i kananrín ní’ lé Aládé,
Bí ilẹ̀ kàbàòkẹ̀,
Bí ìdì Òwé,
Bí i Aáwẹ̀
Bí i Aágba, ibi Eşin gbé n foun bí ènià...
Ó ní, şigidi ọwọ̀ ọ̀tún,
Kò gbọ̀dọ̀ j’ epo
Tààrin gùngùn kò gbọ̀dọ̀ jòrí...
Ó fún un lórí jẹ...
(o.i. 113 àti 114 ilà 120 - 1252)

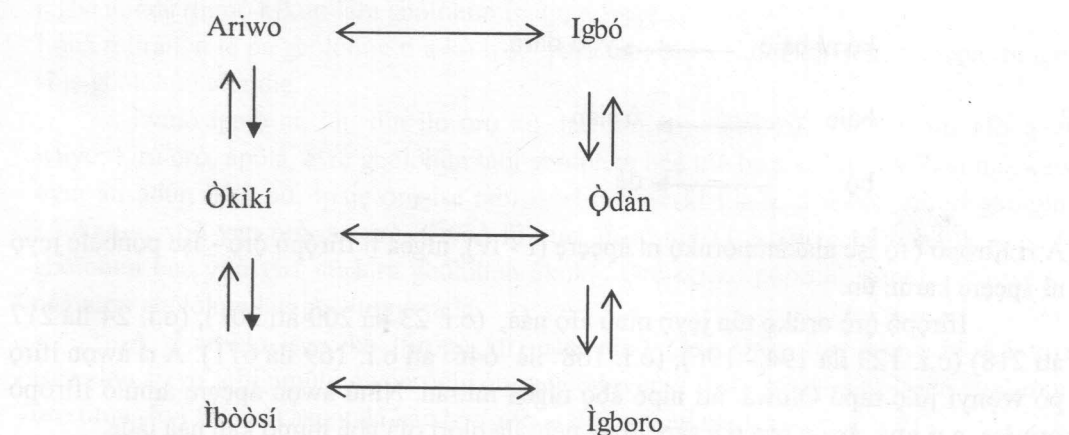
Ìdógba ọ̀rọ̀ jẹyọ láààrin ọ̀tún, ọ̀sì àti ààrin. Wọn jẹ́ ìdógba àyè, bèẹ̀ ní ìdógba ọ̀rọ̀ jẹyọ láààrin kannanrín, kàbà-òkẹ̀, ìdì -òwé, Aáwẹ̀ àti Aágba, tí wọn dógba nípa ibi (ilú,). Ọ̀tún àti ọ̀sì jẹ́ ìdógba tojú-tòdì, nígbà tí èkíní èkejì àti èkẹ̀ta jẹ́ ìdógba ònà. Ìdógba ọ̀rọ̀ tún jẹyọ láààrin epo, àdì àti òrí bákan náà, A rí wọn bí ẹ̀rọ̀, tàbí ohun tó n mú agbára òògùn dín kù. Àwọn ìdógba yìí ní ìşewékú pèlú ìgbé -ayé àti itàn Oníkòyí. Ọ̀rọ̀ bí ogun bí ogun, ọ̀rọ̀ bí òògùn bí òògùn kì í wọn nínú ìgbé-ayé Oníkòyí. Gúdú gúdú Oníkòyí kì í túra ogun sílẹ̀ nígbà kan. Arógunjọ̀, arógunyọ̀, arógunmọ̀tídi nira. Oníkòyí. Ìjẹyọ ìşewékú tojú-tòdì ní a tún rí nínú abala afọ̀ yìí

Ògún
Ó nílọ̀ ní’ gbó
Ariwo gba’ gbó
Ògún nílọ̀ l’òdàn,
òkíkí gbòdàn
Adé orí Olú
O nílọ̀ ní’ gboro
ìbòòsí gb’ òde kankan kan
(o.i. 159 ilà 374 - 379)

A rí ìjẹyọ ìdógba - ọ̀rọ̀ láààrin ìgbó, òdàn àti ìgboro. Wọn jẹ́ ìdógba ibi. Oko ìgbó wà fágbe olóko-ìgbó (ohun ògbìn ọ̀lọ̀dún /ìgi eléso), oko ọ̀dàn wà fún àgbé ilẹ̀-ọ̀dàn (ohun ògbìn alároje), nígbà tí ìgboro wà fún àààrin ilú (ìbùgbé ènìyàn). Àààrin ibi mẹ̀ta yìí ní Ògún tí gbajú- gbajà: ilú (ọ̀dẹ̀), oko-ìgbó (ìbùgbé ẹ̀ranko nílá-nílá), ọ̀dàn (ìbùgbé

Àgbéyèwò ètè ìṣewékú nínú ìwé *Orin Qdẹ Fún Àṣeyẹ*

ẹranko kéékèkè), ìdógba kò tún sàlẹyọ láààrin ariwo (igbó), òkíkí (òdàn) àti ìbòòsí (igboro). Àjọṣepò ìdógba yìi ni a lè ṣàpẹjúwe pẹlú ilà olórí - ọfà yìi.

Àmúlò ìdógba - ọrọ̀ wònyí ní ìṣewékú pẹlú ibi àyè ijẹyọ. Oríkí Ògún ló fa sàbàbí afọ̀ yìi.

Ìṣewékú Ifirópò Àti Ìpajẹ

Ọkan lára ètè ìṣewékú ni ifirópò àti ipajẹ. Ilò òdiwọn méjèjèlì yìi wónú ara wọn, nítorí ipajẹ máa n wáyé nígbà tí a kò bá fi ohun kankan pààrọ̀ ohun tí a pajẹ, nígbà tí ifirópò jẹ̀ fífí ọrọ̀ tàbí nńkan miíràn pààrọ̀ ara wọn, tí itumọ̀ tí a ní tẹ̀lẹ̀ kò sì ní yí padà. Qlábímtán (1982) tọ́ka sí òdiwọn yìi nínú ìṣẹ̀ rẹ̀ tó pè ní “Èdè àti ìṣowọ̀ ewì Qbasá”. Àfikún -ọrọ̀ àti ifirópò-ọrọ̀ ló pè é. Ó ní, Qbasá ṣàmúlò òdiwọn yìi, láti mú kí afọ̀ rẹ̀ yé tẹ̀rú-tomọ̀.

Nínú *Orin Qdẹ Fún Àṣeyẹ*, ọ̀nà mètàdínlógbọn ni àbùdá ìṣewékú yìi ti jẹyọ

- i. À bá la' dó iyán dáná o
À bá la ti Sàngó dànù (o.i. 21, ilà 138 -140)
- ii. Ikú ò ṣìkà, Ọlórún ò dóró (o.i. 21, ilà 43)
- iii. Iwájú t' ẹ kojú sí,
bẹ̀ẹ̀ ni kò ní bàjẹ láíláí
Èhìn t'ẹ̀ fi sílẹ̀ yíò dára ni... (o.i. 23 ilà 181 - 183)
- iv. Níjọ́ tí a kú, ara bàjẹ ara ò siàn (o.i. ilà 184)
- v. Ìgbà t'ó wá r' àyò t' ó tàjò bò
Ìgbà t' ó wá r' àjò t'ó t' àjò dé (o.i. 78, ilà 10 àti 11)

Nínú àwọn àyọ̀lò òkè yìi, àwọn asùnjálá ṣàmúlò ifirópò ìṣòrí ọrọ̀-ìṣe. A rí i pé ifirópò wáyé láààrin ọrọ̀ tí a fààlà sí nínú àwọn àyọ̀lò kọ̀ọ̀kan

dáná	→	dànù
ṣìkà	→	dóró
kò ní bàjẹ	→	yòd dára.
bàjẹ	→	ò siàn
bọ	→	dé

A rí ifirópò ọ̀rọ̀ یشه alákànmórúkọ ní àpẹẹrẹ (i - iv), nígbà tí ifirópò ọ̀rọ̀ - یشه pónbélé jeyọ ní àpẹẹrẹ karùn ún.

Ifirópò ọ̀rọ̀ orúkọ tún jeyọ nínú afọ̀ nàà, (o.i. 23 ilà 200 àti 201), (o.i. 24 ilà 217 àti 218) (o.i. 123 ilà 194 - 196), (o.i. 168 ilà 646 àti o.i. 169 ilà 671). A rí àwọn ifirópò pò wònyí jùlọ̀ nípò Olùwà, àti nípò àbọ̀ nígbà miiran. Nínú àwọn àpẹẹrẹ àmúlò ifirópò ọ̀rọ̀-یشه, a rí i pé, àwọn ọ̀rọ̀ tí a ṣàpẹ̀júwe pẹ̀lú ilà olórí qfà gbé ìtumọ̀ kan nàà jáde.

Ifirópò lè wáyé láti gbé ìtumọ̀ kan nàà jáde. Ó le jeyọ láti gbé ohun tó kọ̀wọ̀ rìnpò papọ̀ yọ, bẹ̀ẹ̀, ó sì lè jeyọ láti fi òḍikejì hàn, èyí dá lóri ète asùnjálá. Àmúlò ifirópò ṣàfihàn àwọn asùnjálá bí onílàákàyè, olóye àti aṣẹ̀dà-ọ̀rọ̀. Bí ìtumọ̀ ọ̀rọ̀ kan bá farasin, àfirópò-ọ̀rọ̀ bẹ̀ẹ̀ níwájú ni yóò tànmọ̀lẹ̀ sírú ọ̀rọ̀ bẹ̀ẹ̀, èyí tí yóò mú kí irú ọ̀rọ̀ bẹ̀ẹ̀ gbé ẹ̀wà àti ẹ̀wù oríṣíì ìtumọ̀ kan nàà yọ. Ní dà kéjì, nígbà tí asùnjálá bá pa ọ̀rọ̀ kan tì, tí kò sì ṣàmúlò òmíràn láti rọ̀pò rẹ̀, ṣùgbọ̀n tí àyè rẹ̀ sófo, ohun àmújáde ni ipajẹ. Èyí jẹ ọ̀kan lára ète ìṣewékú tí àwọn asùnjálá ṣàmúlò nínú *Orin Qdẹ Fún Àṣeyẹ* láti buyi, olá àti ẹ̀yẹ kún ijálá wọn.

- i. ...Òun l' ó méwékewé
(ø) l' ó fi lé Ọ̀ṣanyin l' ọ̀wọ̀
(ø) l' ó mú abẹ̀kábẹ̀ l' ó fi fún Ẹ̀nṣọ̀nná (o.i. 3 ilà 58 - 63)
- ii. Ikú ni í - da' fá rú (ø) ni í dọ̀pẹ̀lẹ̀ rú
(ø) ni í - kádiẹ̀ pọ̀ méyẹ̀lẹ̀ (o.i. 25, ilà 250 - 254)
- iii. ...Qmọ̀ ẹ̀ni ni í f' àgbò kẹ̀kẹ̀
(ø) ni í f' orí rẹ̀ sọ̀giri (o.i. 27, ilà 313 - 316)
- iv. Qwọ̀ rẹ̀ yíò gb' ọ̀mọ̀ (ø) tẹ̀mi yíò sì gbọ̀mọ̀... (o.i. 39 ilà 15).
- v. Ó lọ̀ ní lááfíà (ø) ní déédéé (o.i. 73 ilà 24 àti 25)

Àmúlò ipajẹ àwọn asùnjálá kò rújú, kò sí ààyè ipajẹ tí a kò lè fòye gbé jáde. Àmúlò ìṣewékú yíì kò sófo lójú, ṣùgbọ̀n àwọn ààyè tí a ṣàmì ipajẹ sí jẹ ibi ipajẹ ọ̀rọ̀. Àkíyèsí wa ní pé, gbólóhùn kíkún kan yóò ti jeyọ ṣaájú, nínú èyí tí ọ̀rọ̀, àpólà tàbí ihun ipajẹ wà, tí yóò jẹ atọ̀nà tàbí ọ̀pọ̀ sáwọn irúfẹ̀ ijeyọ inú ipajẹ yòókù nínú afọ̀. Nínú àwọn

àyọlò òkè yìí, a rí ipajẹ ọrọ-orúkọ afarajórúkọ. Nínú àpẹẹrẹ karùn ún ẹwẹ, a rí ipajẹ gbólóhùn.

Àkíyèsí tí a ẹ ní pé, níbí tí ipajẹ bá ti wáyé irúfẹ gbólóhùn tàbí ọrọ bẹẹ ẹbà máa ń gba àbùdá ìtumọ kíkún lára gbólóhùn ịṣaájú tí ipajẹ kò ti wáyé.

Lónà miiran, a lè pẹ gbólóhùn tí a kò ti ẹ ipajẹ fún, bí i kókó gbólóhùn, tí àwọn ibi ipajẹ sì jẹ gbólóhùn afarahe.

Ìwúlò ipajẹ ní, láti dín ilò ọrọ kù, láti dín ààyè ọrọ kù, àti láti mú afẹ geere wáyé; kírú ọrọ, àpólà, awẹ gbólóhùn tàbí gbólóhùn bẹẹ má ba à sù'ni, tí yóò sì mú wa sọ oyin àti adùn ijálá nù. Ipajẹ ọrọ-ise tàbí ịṣòrí-ọrọ-ise kí í ẹbà á wáyé nitorí gbólóhùn kọ́kọkan ní yóò yan ọrọ ise tirẹ, tí yóò fún un ní ilò nínú ịsọ. Bí ó bá wáyé a jẹ pé irú gbólóhùn bẹẹ yóò gba ilò lára gbólóhùn àkókọ. Ọrọ-orúkọ púpọ lè ẹsámúlò ọrọ-ise kan náà nínú gbólóhùn láti gbé ìtumọ jade.

A rí àmúlò ìṣewékú ifirópò àti ipajẹ nínú *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ* bí èyí tó ní ìṣewékú. Ịjẹyọ tàbí àmúlò àwọn òdiwọn méjèjì wọnyí fihàn pé ijálá ní ịṣẹdà àti àtínúdá ọrọ titun. Èyí fí àwọn asúnjálá hàn bí aṣafẹ alátítúndá àti ẹlédàá -ọrọ.

Ìṣewékú Ìtọkasí

Ìtọkasí jẹ ọkan lára ọnà ìṣewékú tí àwọn asúnjálá ẹsámúlò nínú *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*. Ọnà méréndínlọgbòn ní èyí sì tí jẹyọ nínú afẹ náà. Nígbà tí èyí bá jẹyọ, àwọn olùgbọ tàbí òhíkàwé lè nímọ irú ìtọkasí bẹẹ tabí kò ẹá wọn lójá. Ịṣòrí méjì lèyí lè gba jẹyọ: ìtọkasí ịṣẹlẹ tàbí ìrírí àti ìtọkasí àjẹmọgírámà(akópa).

Ìtọkasí àjẹmọṣẹlẹ lè wáyé bí àtúnro ìtàn tàbí ịṣámúlò afẹ nínú afẹ. Ìtọkasí jẹ àjọṣepọ tó ń wáyé láààrin ịsọ àti ohun tó dúró fún nínú ịsọ, Lyons (1977:174). Lópọ ịgbà, aṣafẹ ló lè ẹláyé àṣọdátọ lórí ìtọkasí, nitorí, kò, ẹni tó mède àyàn bí ẹni tó mọpàà rẹ dání. Aṣafẹ ní ìdí pàtáki fún ịṣámúlò irú ìtọkasí bẹẹ. Palmer (1976) ní

Intention play a great role
while making reference to things.
This is because it is speaker who
has the topic and pre-suppositions ... (p. 30)

Ipa kérémi kọ ní èrò ń
kó nígbà tí a bá ń ẹtọkasí àwọn
ohun kan. Ịdí ní pé, aṣafẹ ló
mọ kókó ohun tó ń sọrọ bá
àti ohun tó ní lókàn tẹlẹ...

A rí ìtọkasí àtúnro ìtàn Ẹsọrẹ àti Ọmọbọkọrẹ nínú ìtàn náà. Nípa àfijọ ìtàn Ịṣàpẹjúwe ẹni tí yóò jọba nínú ịṣẹlẹ méjèjì ẹ wẹékú. Ifá tí tọ wọn sọná pé àlẹjò tí omi yóò gbé pàdé wọn ní yóò jọba ilú (o.i. 35, ilà 161 - 64) bó ẹ jẹyọ nínú ìtàn Ẹsọrẹ (o.i. 109 ilà 1097 - 1100) nínú *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*. Lónà miiran ẹwẹ, Ịjọra ìtàn wà nípa ilú ẹyin odi tọba wọn tí wàjà. A kò morúkọ ilú nínú ìtàn Ọmọbọkọrẹ (o.i. 109 ilà 1091 -

1093), nígbà tí itàn Sàsoré tí Fálétí kọ lódún 1959 dárúkọ ilú tọba rẹ wàjà: Alẹ̀yọ̀n (o.i. 35, ilà 159 àti 160). Ìsàmúlò àwọn akópa (ẹranko) ẹ wẹ́ẹ́kú pẹ̀lú.

A rí itókasi itàn Sàsoré, èyí tó jẹyọ nínú *Orin Ode Fún Àṣẹyẹ* (o.i. 108 - III, ilà 1050 - 1165). Ènì tó bá ti ka itàn Sàsoré tí Adébáyò Fálétí kọ ní 1959 sínú Olókun (No 3). Lódún 1956 ni Àwòrẹ̀rín (No. 25) kọkọ gbé itàn náà jáde fàráyẹ lábẹ̀ àkọlẹ̀ “Ìsàsoré àt’ọ̀ba Èlẹ̀wìlì odò.” Itàn yìí ti wà lákọ́lẹ̀ kí Adébóyẹ̀ Babalọ̀lá tó gbé ewi ijálá *Orin Ode Fún Àṣẹyẹ* jáde ní ọdún (1973). Àwọn asùnjálá ẹ̀ ẹ̀ṣẹ́dà àwọn ẹ̀wà-èdè, èyí tó mú àtúnrọ̀ itàn náà gbé àrà ọ̀tọ̀ wọ̀. Èyí fi àwọn oníjàálá/asùnjálá hàn bí alátinúdá, onírònú àti onílàákàyè-ẹ̀dà.

A rí ijẹyọ itàn tí kò sàtúnrọ̀ itàn, sùgbọ̀n tí ó jẹ itókasi afọ̀ nínú afọ̀. Bí àpẹ̀rẹ̀:

Ngbè ni o gbè mí
Èlà,
Nlànì o là mí.
Bí o ti gbe Lágúnjú,
Qba t’ó jẹ l’ Èḍe
O gb’ Àbáàsi t’ó jẹ Baálẹ̀ nílẹ̀ Ìbàdàn
Bí o ti gb’ Adérémi
T’ó jolúfẹ̀ Ọ̀ni. (o.i. 159 - 160 ilà 380 - 389).

Kò sí àniàni pé, itókasi àwọn àkókò ẹ̀jẹjọba Lágúnjú, Àbáàsi àti Adérémi jẹ èyí tó tura, tó túbà-tùṣẹ̀, tí asùnjálá fi ń tọ̀rọ̀ irú oore bẹ̀ẹ̀ lódò Èlà, èyí mú ẹ̀ṣewẹ́kú bá afọ̀ ijálá yìí. A lè rí ẹ̀ṣewẹ́kú itókasi oríkì orílẹ̀ nínú èyí tí o sàfihàn irú ẹ̀ni tí àwọn asùnjálá àti ijálá jẹ. Bí àpẹ̀rẹ̀

Ìwó m’ odò m’ ọ̀bà,
Ojú l’ ó pọ̀n Baba Olúgbọ̀n
ni ó ń fa’ pọ̀ gba’ rí.
Ojú l’ ó pọ̀n Baba mi Èlà ọ̀jẹ
l’ ó fi ẹ̀inlẹ̀ ẹ̀ṣẹ́fà;
Ojú l’ ó pọ̀n baba Olúwo
l’ ó b’ omi odò ọ̀bà mú.
Ìwó kí í s’ ọ̀mọ odò ọ̀bà,
Olúwo b’ omi odò ọ̀bà mu ní.
Ará Olúpọ̀nnà kọ l’ ó lẹ̀sun ọ̀mọ ló fún wọ̀n
Ìjẹ̀sà Àbẹ̀nì Gbógungbórò l’ ó l’ Ọ̀sun.

(o.i. 131 àti 132 ilà 445 àti 455)

Nípasẹ̀ itókasi yìí, a mọ̀ òkódoro àríyànjayàn tó máa ń wáyẹ̀ nípa Ìwó àti Odò - ọ̀bà. Kódà, ó ti dàṣà láti máa sọ pé “Ìwó ọ̀mọ. olódò ọ̀bà”, sùgbọ̀n nípasẹ̀ amúlò itókasi yìí, a mọ̀ pé omi Ọ̀bà ni Olúwòó bù mu; bẹ̀ẹ̀ ló sì fọ̀mọ̀ fún Ìjẹ̀sà ní. Ìjẹ̀sà gan an ló lodò Ọ̀bà. Èyí sàfihàn ijálá nípasẹ̀ itókasi orílẹ̀ bí orisun itàn iwásẹ̀. Àwọn ọ̀ḍẹ̀ wọ̀pọ̀ lára àwọn

tó tẹ ọ̀pòlọ̀pò ilú dó. Šé igbẹ̀ nigboro ọ̀dẹ̀. Àmúlò ìṣewékú ìtókasi yìí ní ìṣewékú nínú *Orin Ode Fún Àṣeyé*.

Ìtókasi tún wáyé nípa itàn Oníkòyí (o.i.114 ilà 1237 - 1255). Ìtókasi ẹ̀kún-iyàwó (níbì ijálá igbéyàwó), (o.i.39, ilà 16 - 20) àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Ìjẹyọ ìtókasi ajẹmọ́-gírámà kò sàì wáyé nínú afọ̀ náà. Èyí wáyé nígbà tí a bá sọ̀rọ̀ bá aṣafọ̀ tàbí aṣafọ̀ ń sọ̀rọ̀ bá ara rẹ̀ pẹ̀lú ilò orúkọ (akópa, ilò arópò orúkọ (yálà nípò Olùwà tàbí àbò).

A rí ìtókasi arópò-orúkọ olùwà ẹyọ 'Mo' (o.i.183 ilà 1053 - 1056), ẹ̀nikẹ̀jì nípò Olùwà 'F' (o.i. 177 ilà 886 àti 888), orúkọ ẹ̀nikẹ̀ta ọ̀pò nípò Olùwà, 'Nwọ̀n' (o.i. 183 ilà 1047 - 1050), arópò-orúkọ ẹ̀nikẹ̀ta nípò àbò 'rẹ̀' (o.i. 174 ilà 82), (o.i. 175 ilà 831), ẹ̀nikẹ̀jì ẹyọ nípò Olùwà 'O' (o.i. 174 ilà 814), ẹ̀nikíní ẹyọ nípò àbò 'Mi' (o.i. 172 ilà 743 àti 744), ẹ̀nikẹ̀jì nípò àbò 'rẹ̀' (o.i. 174 ilà 817), àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Bẹ̀ẹ̀ gégé ni a rí àmúlò ìtókasi tó jẹ̀ ìsọ̀rí tí Awóbùlúyì (1978) pè ní arópò-orúkọ afarajórúkọ nípò ẹyọ àti ọ̀pò nípò ẹ̀nikíní ẹyọ 'Èmi' (o.i. 163 ilà 431), ẹ̀nikẹ̀ta ẹyọ 'Ọ̀n' (o.i. 779 ilà 862), ẹ̀nikẹ̀jì ọ̀pò 'Èyin' (o.i. 156 ilà 356) àti ẹ̀nikẹ̀ta ọ̀pò 'Àwọ̀n (o.i. 158 ilà 528). Àwọ̀n ìtókasi ajẹmọ́gírámà wọ̀nyí nínú ewì ijálá àwọ̀n asùnjálá še wẹ́ẹ̀kú.

Ìṣewékú Àlòpò

Àlòpò jẹ̀ ọ̀kan lára àbùdá tó máa ń fún afọ̀ ní ìṣewékú. Èyí lè jẹ̀ nípa àwọ̀n ọ̀rọ̀ tó fàrapéra tàbí tó kọ̀wọ̀ rin papọ̀. Nígbà miiran ẹ̀wẹ̀, ó lè jẹ̀ ọ̀rọ̀ ọ̀díkẹ̀jì, bẹ̀ẹ̀ ló sì lè jẹ̀ èyí tó lè jẹyọ̀ ni ara abẹ̀ ìsọ̀rí kan náà, nítorí ibátan àjọṣepọ̀ ìhùwàsí tàbí irírí wọ̀n. Ibi ijẹyọ̀ àlòpò bẹ̀ẹ̀ yóó fi àjọṣepọ̀ tàbí iyapa hàn. Halliday àti Hassan (1976) ní:

In general, any two lexical items having similar patterns of collocation that is, tending to appear in similar contexts will generate a cohesive force if they occur in adjacent sentences..... (p. 286).

Ní gbogbo ọ̀nà, ọ̀rọ̀ méjì tí wọ̀n ní ilàná ìjọ̀ra àlòpò, èyí ni pé, wọ̀n lè ñjọ̀ jẹyọ̀ nípò ìjọ̀ra, máa ń yọ̀rí sí ìṣewékú pẹ̀lú ìjẹyọ̀ ìdojúkọ̀jú...

Ìjẹyọ̀ àlòpò yìí lè jẹyọ̀ ní tojú-tòdì papọ̀ nínú gbólóhùn bó še hàn nínú àpẹ̀rẹ̀ yìí

- i. Nwọ̀n ní àyúnlọ àyúnbò l'owó
máá í yún ẹnu
Àtẹ̀pẹ̀ lẹ̀sẹ̀ í tẹ̀ 'nà (oi. 75 ilà 61 àti 62)

'yún lẹ' àti 'yún bọ' jẹ tojú-tòdi àti fún 'Àtẹ̀pẹ̀' àti 'tẹ' pẹ̀lú ẹ̀sẹ̀ ní ọ̀nà. Lọ̀nà miiran, ó lè jẹyọ lọ̀nà tó farapẹ̀ra, bó ti hàn nínú àpẹ̀rẹ̀ yíi

- ii. Àdà là wọn l'áiyà ọmọ ọ̀gàràrà
 Èjẹ̀ sùùrù lókè odò
 Èpọ̀n yeyẹ̀ yẹ̀ ni ojú omi
 Dágbá yọ lotun, ó tún yọ l'òsì rẹ̀ (o.i. 101 ilà 853 - 856).

'Èjẹ̀' àti 'èpọ̀n' jẹ àlòpọ̀ tó farapẹ̀ra, bẹ̀ẹ̀ ni 'odò' àti 'omi' pẹ̀lú. Ilò itumọ̀ tó farapẹ̀ra ni wọn ní: ohun síṣàn. Síwájú sí í, 'ọ̀tún' àti 'òsì' náà jẹ àlòpọ̀ tojú - tòdì bakan náà.

Lọ̀nà miiran, àpẹ̀rẹ̀ isàlẹ̀ yíi tún sàgbékalẹ̀ ilò iṣewẹ̀kú àlòpọ̀ inú ijálá *Orin Ọ̀ḍẹ̀ Fún Àṣeyẹ̀*.

- iii. Àlòpọ̀ ọ̀lọ̀wọ̀ọ̀ { Awọ orí } a bó tòró } Àlòpọ̀ nípa
 Kan náà { ọ̀rùn } a rǎ bẹ̀tẹ̀ }
 (Èyà ara èniyàn) { Àtànṣàkò } a gba ikọ̀ ọ̀wú } abọ̀ ọ̀rọ̀
 { Tojúṣẹ̀nu } a gba dáásá funfun } iṣe.
 Ikú ní í { kẹ̀yẹ̀lé pọ̀ m'ádiẹ } Àlòpọ̀
 Ikú ní í { kádiẹ̀ pọ̀ m'ẹ̀iyẹ̀lé } alápẹ̀padà
 ÌGÚNLÈ { Ikú ò ní kó gbogbo nyín pọ̀ mẹnìkan }
 { ẹ̀lẹ̀gbẹ̀ wa. (o.i. 25, ilà 243 - 256) }

A rí àmúlò àlòpọ̀ ọ̀lọ̀wọ̀ọ̀ kan náà tí í ẹ̀yà ara èniyàn, tí ilò rẹ̀ ẹ̀ ẹ̀sẹ̀ àṣàyàn ọ̀rọ̀ iṣe àlòpọ̀ nípa abọ̀. Bẹ̀ẹ̀ gégẹ̀ ni a rí àmúlò iṣewẹ̀kú àlòpọ̀ alápẹ̀padà. Ìgúnlẹ̀ iṣàmúlò àwọn àlòpọ̀ iṣewẹ̀kú wọ̀nyí ní pé, ikú !ò ní sọ àwọn ẹ̀gbẹ̀ ọ̀ḍẹ̀ di alábùkù-ẹ̀dà.

Ìṣewéḱú Ajẹmáàtò

Àmúlò ìjẹyọ ìṣewéḱú ilò ààtò ọrọ nínú afọ ìjálá jẹ ọkan pàtàkì lára ìṣewéḱú awòmọjàálá tó pegedé. Àmúlò èyí ni a lè tọka sí pẹ̀lú àpẹẹrẹ yìí

↑ ↓	{	Qdúndún	ò ní jẹ bi ó le è dún nlé rẹ.
EWÉ		Tètẹ	ò ní jẹ bi tẹlẹ l'ọ̀dẹ rẹ.

↑ ↓	{	Dòmìrìn	l'orúkọ tilẹ í jẹ
ÒRÌṢÀ		Amúni mì	ló bílẹ.

↑ ↓	{	Qba Olódùmarẹ	ò ní jẹ amúnimì ó
QLQRUN	}	yanjú rẹ tòmọtòmọ bí ènì àkàrà ...(o.i. 25 ilà 243 - 256).	

A rí ìṣàmúlò ìṣewéḱú ajẹmọ ààtò nínú afọ ìjálá yìí. Asùnjálá bèrẹ̀ pẹ̀lú ohun tó kéré (nípa agbára) jù lọ, iyẹn ewé (qdúndún àti tètẹ). Ó tibẹ̀ bọ sí ilẹ̀, pẹ̀lú àdàpẹ̀ àpẹ̀mórúkọ 'Dòmìrìn àti Amúnimì': (Òrìṣà). Ó wá parí rẹ̀ sọdọ̀ Qlqrún- Qba (Olódùmarẹ). Lónà mìíràn, asùnjálá kò rí nńkan tàbí ẹnìkan dọgba Qba -Olódùmarẹ nínú afọ ìjálá yìí. Àmúlò ìṣewéḱú yìí wáyé pẹ̀lú ìṣàmúlò ohun tí kí í ẹ̀ ẹ̀niyàn (ní ìbẹ̀rẹ̀), bọ̀ sọrí ẹ̀mí àìrí. Òrìṣà ní agbede méjì ẹ̀niyàn àti Qlqrún. Àmúlò ewé pẹ̀lú ẹ̀niyàn ní í ẹ̀ pẹ̀lú àjọṣepọ̀ pẹ̀lú Òrìṣà àti ẹ̀mí àìrí kí ewé tó ó jẹ. Qlqrún ló wá ní ipẹ̀kun, tí Òrìṣà wá lágbede méjì, tí ẹ̀niyàn wá ní isàlẹ̀ bí olùṣàmúlò ewé àti egbò. Àmúlò Ìṣewéḱú àlòpọ̀ yìí ní Ìṣewéḱú. Àmúlò Ìṣewéḱú àlòpọ̀ nínú ìjálá àwọn asùnjálá gbayìgbèyẹ, nítorí ibi ipẹ̀ /ẹ̀bẹ̀/ iwúre nibi ìjẹyọ afọ ìjálá yìí.

Ìkádíí

A tí ẹ̀ ẹ̀ àgbéyèwò àmúlò ìṣewéḱú márùn-ún tó mú afọ ìjálá kẹ́sẹ̀ járí pẹ̀lú fifi Ìjálá *Orin Ọḁ Fún Àṣeyẹ* ẹ̀ ẹ̀ àtẹ̀gùn: ìṣewéḱú ajẹmọ̀ dọ́gba, ifirópọ̀ àti ipajẹ, itọ́kasí, àlòpọ̀ àti ìṣewéḱú ajẹmáàtò. Àmúlò àwọn ọ̀diwọ̀n ìṣewéḱú yìí mú ká lè gbé afọ ìjálá sọrí ọ̀tẹ̀ ìṣewéḱú, nípa bẹ̀, a le ẹ̀pẹ̀júwe ìṣewéḱú àwòmọjàálá tó pegedé.

Àmúlò àwọn ìṣewéḱú wọ̀nyí ràn wá lówọ̀ láti lè ẹ̀pẹ̀júwe àwọn asùnjálá pẹ̀lú. À rí àwọn asùnjálá bí aṣẹ́dà-ọ̀rọ̀, alátinúdá, onírònú, oníláákáyẹ̀, ọ̀mọ̀tàn àti ọ̀nsọ̀tàn. Èyí mú kí a rí ìjálá bí èyí tí a kò lè fojú àná wò mọ. Ìjálá kọ́já ohun tí à n rọ̀, àtinúdá inú ìjálá mú kí ewè alohùn ìjálá jẹ ẹ̀ka ewè isẹ̀ àáyàn láàyò. Ewè awo ni. Ewè tó ní ilàna kíkọ̀ ni, kí àwọn ìjẹyọ ilò èdè inú ìjálá tó ní ìṣewéḱú.

Ìwé Ìtókasi

- Ajibádé, G. O. (2012). The Yorùbá oral artist their use of word (òrò). Nínú A. Adéjùmò (Ed.), *Yorùbá: Jónà egbé onímò èdè Yorùbá* (Vol.7.No.1.o.i.30-62). Ìbàdàn: Hakolad prints.
- Àjàdí, G. (1997). Ògúndare Fáyánu's Ìbà Olódùmarè: A stylo- rhetorical analysis. Nínú L. Adébáyò (Ed.), *Stylistics in theory and practice* (o.i. 205 – 208).Ìlòrin: Paragon Book.
- Àjùwò, B. (1981a) *Ìrémòjé eré ìṣipá ọdẹ*. Ibadan: University press.
- Àjùwò, B. (1981b) The Ìjálá (Yorùbá)Poet. Nínú A. Uchegbulam, A. Garba, & R. Amadi-Tshiwalá (Eds.), *Oral poetry in Nigeria* (o.i. 196-208). Lagos: Emacon Print Ltd.
- Alan, D. & Fabb N. (1990). *Literary studies in action*. USA: Routledge.
- Awóbùlúyì, O. (1978) *Essentials of Yorùbá Grammar*. Ìbàdàn: Oxford University Press.
- Awóyalé , Y. (1991) *Laderin*. Ìwé àtigbàdégba egbé akèkòpò ijìnlẹ Yorùbá (o.i. 3 - 5, àti 32 – 36). Yunifásitì Ìlòrin.
- Babalólá, A. (1973) *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*. Lagos: Macmillan Nigeria Publishers Limited.
- Babalólá , A. (1982) The Delight of Ìjálá Nínú W. Abimbólá (Ed.) *Yorùbá oral tradition: African Languages and Literatures* (Series No.1. o.i. 631 - 676). Ilé-Ifẹ.
- Fálétí, A. (1982) *Ewì Adébáyò Fálétí*. Ìwé kìn ní. Ìbàdàn: Caxton Press.
- Finnegan, R. (1977) *Oral literature in Africa*. Ìbàdàn: Oxford University Press.
- Giogia, D. & Kennedy, X.J. (2007) *An introduction to poetry*. New York: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1976) *Cohesion in English Language*. London and New York: Longman.
- Jakobson, R. (1960) *Shifters, verbal categories and the Russian verb*. Cambridge: Mass Harvard University.
- Matterson, S. & Jones, D. (2000) *Studying poetry*. London: Hodder Arnold.
- Lawal, A. (1997) (Ed.) *Stylistics in theory and practice*. Ìlòrin: Paragon Book.
- Lyons, J. (1969) *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: University Press.
- Òkéwándé, O. (2010) 'Ìfojú ìmò Ìṣowó- lo - èdè ẹ itúpale *Orin Ọdẹ Fún Àṣeyẹ*. Apákan işẹ fún àpilẹkọ ikẹkọgboyè M.Ee. Yunifásitì Ìpínlẹ Èkítì, Adó-Èkítì.
- Qlábimtan, A. (1982) Language and style in Qbasa's Poetry. Nínú W. Abimbólá (Ed.) *Yorùbá Oral Tradition* (Ifẹ African Languages and Literatures Series No.1. o.i.104 –1048). Ilé-Ifẹ.
- Qlájubù, O. (1981) Yorùbá oral poetry Composition and performance. Nínú A. Uchegbulam, A. Garba & R.Amadi – Tshiwalá (Eds.).*Oral poetry in Nigeria* (o.i.75-85) Lagos: Emaconprint Ltd.

- Palmer, H. (1976) *English article usage and English Language Teaching*. New York: Routledge
- Robert-Alain, B. & Dressler, W. U. (1981) *Introduction to Textlinguistics*. London: Longman.